

ספר בחינת הדת

מזחכם אליה בן משה אבא דלמדיגו מחרקליה

הזעתק מדפוס וינה תקצג

כאשר השלוה והממלכה הנכונה המסודרת תעזור בני אדם אל הצלחתם המדינית והמדעית, וזה אם בתתה דרכים בעצם עוזרים בהגעת אלה, ואם עוזרים בהגעת הדברים אשר מחוץ. שהם ככלי להצלחה, כן גם כן העדר השלוה והממלכה סבה להפכי אלה - וזה יראה מהאומות המפורסמות אשר היה להפ שם בחכמת ובהאבד מלכותם אבדה מאתם חכמתם, ולזה כאשר אבדה מלכותנו ומנוחה בגויס לא מצאנו היינו כנבוכים בעמקי ים, אבדו כמעט חכמינו וספרי הקודמים אשר היו באומתנו ולא נשאר לנו מדברי קודמי אומתנו כי אם המשנה והתלמוד והדומים לאלה אשר אין בהם דברים ברורים בכל עניני שרשי דתנו כי אם במעט מזער לפעמים בדברים נעלמים מקבלים הביאורים והתוספת - לכן אין להפלא אם נפלה המחלוקת בקצת הדברים האלה בין חכמי אומתנו, ואין ספק שהדברים אשר אמונתם מצד התורה או מצד הפרסום אשר לבעלי הדת לבד כאשר הפול המחלוקת בהם בין אנשי התורה המפורסמים לא יתכן האמות בהם, ולכן ראוי לנו בדברים אלה שניעין בדברי הנביאים ע"ה ובדברי החכמים האלה ואשר נמצאהו מסביבם ויותר נאות אל דברי הנביאים נשעין בו, ואין ספק אצל כל בעלי שכל שדרכי הלימוד מתחלפות מאד לא לבד בחכמות המתחלפות אבל בלמוד האחד בעצמו כאילו תאמר בלמוד הכולל, אתה דואה שהלמוד הנכון המיוחד לבעלי התלמוד בהוצאת הדינים זולת הלמוד המיוחד לבעלי הלמוד ולבעלי הפשט, ולזה ראוי שנדריך בלמוד אלה הדברים אשר אנחנו בהם באופן הראוי והמיוחד להם ושלא יבקש אדם מאתנו ראיות הכרחיות במוחלט בדברים האלה, אבל יספיקו אליו הראיות הנבונות המיוחדות לזה הלימוד -

ונעיין ראשונה אם למידת החכמה מותרת לבעלי הדת הזאת והיא תורת מרע"ה אם לא, ואם היא מותרת אם ע"צ ההכרח ותהיה א"כ למידתה לא מותרת לבד אבל מצוה או ע"צ היותר טוב - ונאמר כי אין ספק אצל בעלי דת הנכונים בדעותם שכונת התורה הזאת להישיירנו בדברים האנושיים ובמעשים הטובים ובדעות האמיתיות כפי מה שאפשר לכלל העה וכחק היחידים במה שייוחד להם, ולכן שמה התורה והנביאים שרשים מה ע"צ הקבלה והביאור ההלציי או הנצוהיי כמשפט האמות אשר אצל ההמון והעירה היחידים לחקור על האמות המיוחד להם בדברים האלה - תמצא הנביא יאמר לכלל העם שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה והדומים לזה, ותמצא ארון הנביאים כלם יאמר לכלל ישראל שמע ישראל וכו', ויעורר היחידים אל דרכם המיוחד אם בביאור ואם ברמז - אולם בביאור במאמרו וידעת היום והשבות אל לבבך וכו', ואם ברמז מצות האהבה והיראה כאשר ביאר הנפלא רבי משה בר מיימון ז"ל - באלה א"ב (!) מבואר שלימוד החכמה אינו הכרחי בדת הזאת במה שהיא דת, ומבואר ג"כ שהוא ע"צ היותר טוב, ויתבאר זה ג"כ, וזה שהתורה תכון

שלמות כל אחד מבעלי הדת כפי מה שאפשר לו ולמה שהיה בלתי אפשר הלמוד המופתי אצל כלל ההמון והיה אפשר ליחידים אם בן התורה תבקש שני אלה הענינים - ואולם שהלמוד המופתי בקצת השרשים האלה יועיל ליחידים מבואר, וזה שהלמוד המופתי הוא אשר יובילנו בידיעת הנמצאות הפעולות ומידיעת הנמצאות הפעולות נגיע אל ידיעת הפועל אשר העירה התורה היחידים בידיעת זה כאשר נאמר. ויראה שזה הלימוד כאלו הכרחי לבעל הדת החכם לא לבעל הדת בשלוה, ומ"מ האיש החכם יאמת השרשים האלה לא מצד העיון לבד אבל מצד הסכמת התורה בהם ובזה ישותף החכם וההמוני מענין הדת, ר"ל ששניהם יאמינו הדבר מצד התורה, אולם החכם יצרף העיון למה שגזרה התורה והבלתי יודע לא יצרף זה - ויראה ג"כ תועלת או הכרח למוד החכמה לחכמי הדת מצדדים אחרים כאשר יתבאר במה שיבא - ולכן בשרשים אשר יראו התורה והחכמה כחולקים משפט ההמון והיחידים בהם אחר, ר"ל ששניהם יאמינו הדברים האלה מצד התורה, אלא אם יהיה דבר אשר יהיה לו באור מיוחד ליחידים מבלתי יציאה משרשי התורה וכונותיה ולא יותר באורו לכלל העם לסבות רבות ואז יברל היודע מהבלתי יודע. וג"כ ימצא לחכמים שלמות מה יחר בהאמתת הדבר ההוא כאשר יבא אחר זה, אלא שהוא מחוייב בכמו אלה שלא יבארם החכם בכתב כלל ולא בע"פ ר"ל הבאירים ההמה אלא לראויים מאנשי הדת, ואם לא תשתנה כונת התורה הכוללת ותפסד, ולכן שגו רבים מאנשי אומתנו אשר כתבו בדברים האלה. ואולם הדברים אשר המחלוקת בהם מבוארת בין התורה והחכמה אם ימצא כזה אין ראוי שנבקש ההאמתה בהם ע"צ הלמוד ההקשי אבל נשעין בדברי התורה ובמפורסם מענין התורה בין אנשי הדת, וזה כי המחלוקת התקשי כאלו הוא בתחלת העיון מסופק, ואמנם אנחנו בעלי הדת אין ראוי שנסופק כלל בשרשים בעת מהעתים אם כן אין ראוי שנלך בהם במחלוקת ההקשי. ואולם השרשים המה שהנבואה נמצאת ושהגמול והעונש נמצא כאשר הוסכם עליו מבעלי הדת ושהפלאים אפשריים בחק האל וזה שאף על פי שאינו מבואר היות הפלאים שורש משרשי התורה, מכל מקום רב עניני התורה לא יתאמתו כי אם בהנחת הפלאים אפשריים, וכן גם כן הענין בשאר השרשים הדומים לאלה. אבל ראוי שתדע מ"מ שאנחנו לא נניח הפלאים בעבור שנחשוב בהם יתבאר ענין מושכל כי לא יחוייב כלל ממצאות עשר אלפים פלאים ענין או דעת מה בהכרח זולת מציאותם כי אין זה כלל בכה הפלאים לבארו כאשר ידוע למשכילים בלי ספק, אבל נניחם בעבור הסבה אשר אמרנו, ונשוב אל אשר היינו. ואם אמר אומר אם היה זה אמת יחוייב שלא נבקש החכמה בשרשים הקודמים כאלו תאמר במציאות האל ואחרותו ושאינו גשם ולא כה בגשם, תהפך מזה הוא כי אנחנו לא נבקש למוד החכמה בשרשים האלה להיות האמתת השרשים האלה אצל בעלי הדת מהעיון, אבל נבקש לבאר שמה שהתפרסם אצל החכמים מסכים עם מה שהתפרסם אצל בעלי התורה, ועוד הפרסום בין החכמים כלם במציאות האל ואחרותו ושאינו כה בגוף אין ספק בו כאשר הענין בשאר השרשים כי החכמים גם כן נחלקו בהם, ולכן בדברים האלה אם רצינו לבארם ע"ד ההקשי ושנחלוק עם בעלי ריבנו בדרך חזה יקרו מזה הפסדים רבים, ראשונה שאנחנו נבקש לבאר בלמוד ההקשי רצוני לומר המופתי והשכלי מה שאין דרכו שיתבאר כי אם בהאמתת התוריית לבד,

שנית שאנחנו כאשר לא נוכל לבאר הדברים בלמוד ההקשי יביאנו הענין אם שנכפור בתורה ואם שנגלה פנים בתורה שלא כדת ואם שנדחה דרכי ההקש במוחלט ונפסיד השכל ופעולותיו, אבל כאשר נסכים שאלה הדברים לא תפול ההאמתה בם כי אם מצד התורה ושרדכי הלמוד נחלקים כאשר כבר נאמר לא יקרה מזה מבוכה וספק - ואמנם יועילנו העיון באלה באופן מה כי אנחנו נדע בדרך העיוני שדרכי הלמוד נבדלים מאד ושהלמוד התורני זולת ההקשי, ויועילנו שנית כי אנחנו נמצא הקדמות כוללות עוזרות לנו גם כן בהאמתת הענינים האלה כאלו תאמר שהמפורסם אצל הכל ראוי שימנה בצד מה עם המחוייב, ויועילנו שלישי כי בזה נבין שראיות בעלי ריבנו באלה אינם כאלו מושכלות ראשונות אשר לא יוכל השכל בשום פנים להכחישם. ואם יאמר אומר לו תזונח (!) בדתנו זאת האלהית הגשמת האל או שהחושים כלם יחד טועים במוחש מה מיוחד, רצוני לומר חושי האנשים כלם ובכל הזמנים, ושהמקרה ישוב עצם ושהעצם האחד יתהפך אל עצם אחר מבלי הויה והפסד כאשר יאמרו קצת, האם היה מהחוייב לנו לאמת בהאמתה התורנית הענינים האלה? כי אם נאמר שלא היינו מחוייבים לאמתם אם שנאמר זה מצד העיון ואם מצד התורה, וכבר הונח במושלנו שלא יהיה זה מצד התורה אם כן יהיה מצד העיון, ואז יאמרו בעלי ריבנו אחרי היותכם נמשכים אל העיון בדברים האלה איך תחלוקו בו בקצת השרשים אשר הונחו בדתכם ואיך יפרד זה מזה ואיך יודע באי זו מהתורות ראוי שנאמין ובאי זו לא אחרי שגם בדתנו האלהית הזאת ענינים בלתי מסכימים עם הלמוד השכלי כאשר כבר נאמר? וההפרד מזה הוא בדרכים רבים, ראשונה שתורתנו זו האלהית לא תחייבנו כלל להאמין הדברים הסותרים ולא לכפור המושכלות הראשונות או אשר המה כראשונות והמוחשות, ולו היה כזה בדתנו היינו מחליטים המאמר בדהיית הדת כי גם אם הונח שהאמת כן לא יגיענו עונש אלה. על היותנו בלתי מאמינים בם אחר ששכלנו בטבעו אשר חקק לו האל לא יוכל לקבל ולא להאמין באלה אבל יצייר תמיד וידע חלופם כאשר יונח כפי טבעו ולא יעיקוהו המנהגים והדמיונות, אלא אם כן יסכים בדמיונו ובכחו המתעורר לשוב בעל דמיון ולחלוק על המושכל הידוע ועל המוחש. שנית שאלה הענינים אינם מחוייבים בקיום חורה מההורות אם לא על צד הרצון ואינם מהדברים המשותפים למאמינים, וזה כי אף אם הוצע כן בהגשמה הנה זה כמקרה בענין האל, ואף אם יאמן חילופו או לא יאמן ר"ל ההגשמה לאי יזיק באמונת עצמות האל ועניניו התמידים, ועוד יתבאר אחר זה -

שלישית שסבות ההנהגת האלה לא יקובלו אצל השכל: ואפילו אצל שכל ההמון, ולכן לו הונחו בדתנו כאלה לא נקבלם בשום פנים - ואולם שיקבעו — ולו הונח אדם באחד ההרים מעת היותו ולא ישמע אלה ויקרה שיספרו לו שהנה יש מניח כאלה בלי ספק ימאן שלא יתכן שימצאו בתבל יאמינו אלה ויתמה על המספר ההוא. ואמנם אם נמצא מי שיסכים בכל אלה וישיב כי אין דרך השכל להשיג אלה לא נקפיד בזה ולא נחפוץ הפעם לחלוק עמם כי אין זה ממה שאנחנו בדרכו והמחלוקת בזה זר מאד ובלתי ראוי כלל. ואם יאמר אומר הנכם גם אתם אומרים שהאל יכול על כל דבר ואם כן יתכן מציאות קצת מאלה, נשיב שאנחנו בעלי הדת לא נאמר שיתואר השם ביכולת על הסותרים ולא על החולפים אבל נאמר שלא יחפוץ בם כלל, גם לא נאמר שיתואר

שלישית שסבות ההנהגת האלה לא יקובלו אצל השכל: ואפילו אצל שכל ההמון, ולכן לו הונחו בדתנו כאלה לא נקבלם בשום פנים - ואולם שיקבעו — ולו הונח אדם באחד ההרים מעת היותו ולא ישמע אלה ויקרה שיספרו לו שהנה יש מניח כאלה בלי ספק ימאן שלא יתכן שימצאו בתבל יאמינו אלה ויתמה על המספר ההוא. ואמנם אם נמצא מי שיסכים בכל אלה וישיב כי אין דרך השכל להשיג אלה לא נקפיד בזה ולא נחפוץ הפעם לחלוק עמם כי אין זה ממה שאנחנו בדרכו והמחלוקת בזה זר מאד ובלתי ראוי כלל. ואם יאמר אומר הנכם גם אתם אומרים שהאל יכול על כל דבר ואם כן יתכן מציאות קצת מאלה, נשיב שאנחנו בעלי הדת לא נאמר שיתואר השם ביכולת על הסותרים ולא על החולפים אבל נאמר שלא יחפוץ בם כלל, גם לא נאמר שיתואר

ואחר שהגענו לזה המקום ראוי לנו לעיין באופן הקודם אי זו הדרך אשר תובילנו בידיעת השרשים בדת ומניינם, שנית אם ראוי לפרש דברי התורה בעהפם ובמשפטים או אם יונחו כפי פשטם ובשאלה הואת נדבר בדברים אשר יקראום קצת מבעלי הדת מקובלים או קבלה ובסבת בעלי ריבם, ונדבר גם בן בענייניס הדיניים והמשפטים ובמהלוקות אשר בין בעלי הדת והעדוקים אשר היו מאנשי אומתנו וגם כן בדברי חכמינו הקודמים כאלו תאמר חכמי המשנה והתלמוד אם ראוי שיפורשו הטעמים אם לא ומה הדרך אשר בה נלך אל טעמי המצות -

ונאמר ראשונה כי הדרך אשר בה נלך אל ידיעת השרשים ומניינם הוא מורכב כאלו תאמר מדברי התורה והנביאים ומדברי חכמי המשנה והתלמוד ומהכרה הדת הזאת האלהית אליהם. ואחר כך נאמר כי אין ספק שמציאות האל ויתר תוארי הייט שאפשר הבנתם לכלל העם כאלו תאמר שהוא אהד ובלתי בעל גשם וסבת שאר הנמצאות ראוי שימנו שרשים וזה כי כמו שהוא יתעלה התחלה ראשונה לכל יתר הנמצאות כן האמונה בו ראוי שיהיה שורש ראשון בדת, ולכן תמצא קדומי החכמים יקראו הדבור בתוארי או עניני האל, חכמה ראשונה. ויראה גם כן זה מהעניינים אשר נאמר שנגיע בהם אל השרשים רצוני לומר מדברי הנבואה וחכמי המשנה והתלמוד ומהכרה הדת על אלה - ואולם מעניני הנבואה מבואר ראשונה מדברי אדון הנביאים באנכי ולא יהיה לך וכו' אשר המה בענין האל, האחד במציאותו - והשני באחדותו, ואלה השנים כאלו דבור אחד והוא הדבור באל והוא הדבור הראשון בעשרת הדברות להורות שהוא שורש והתחלה ליתר הדברות, ועוד אמר וידעת היום והשבות אל לבבך וכו' המורה ג"כ על מציאות השם ואחדותו, ולא מצאנו כזה הלשון בדת מצות התורה להורות שאלה הדברים הם מעיקרי הדת, ומצאנו גם כן בתורה נאמר ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם כל תמונה ולא נמצא כזה הלשון בדת מצות האל, ואמר שלמה בתפלתו הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך וכו' וחכמינו הראשונים אמרו אין למעלה לא עמידה ולא ישיבה הסתכל אמרם אין למעלה לא עמידה ולא ישיבה ולא אמרו אין הקב"ה יושב - ויראה גם כן מדברי חכמי המשנה והתלמוד - וזה כי הם אמרו שהכופרים והאפיקורסים אינם בכלל ישראל החוטאים אבל אין להם חלק לעו"ה ובן המינין ולפי סברת טובי המפרשים האמנת הפך העניינים האלה תובן משם הכפירה והאפיקורוסות או המיניות ' ואולם הכרח הדת הזאת אל אלה מבואר לפחות במציאות ההתחלה הראשונה ושהיא סבה לכל הנמצאות ושהיא אחת, ומבואר שאלה העניינים כולם יתכן ציורם להמון מבלתי שיקרה מזה הפסד להמון, וזה כי ההמון יחשבו שמה שאינו גשם או כח בגשם בלתי נמצא, והתשובה בזה כי כבר התפרסם באומתנו אמות זה, וגדול המעלה והערך רבינו משה זצ"ל היה הסבה בזה ולכן ראוי לחלוק לו כבוד בפעולתו זאת עתה ואף על פי שבזמנו קודם התפרסם הדבר קרה הפסד מה עד שקצת מהחולקים תפשוהו בזה ואמרו שאין זה כפירה ' וחכמינו הראשונים עזרוהו בזה באמתו דברה תורה כלשון בני אדם ומה נפלא זה המאמר בביאור עניני הדת. ואולם שמציאות הנבואה והגמול והעונש הכרחי לבעלי זאת הדת מבואר, ומזה יתבאר גם כן שחוא הכרחי שהאל יודע ומשגיה, ויראה שאלה או קצתם לפחות הכרחיים בדת הזאת מהצדדים שספרנו, כאלו תאמר

מדברי הנבואה ומיתר העניינים אשר ספרנום - אולם שהתורה הזאת לא תשתנה הוא הכרחי לבעל זאת הדת מאד וכ"ש כאשר יונח מה שהתפרסם מיתר אנשי הדתות אשר אמרו שהתורה הזאת היתה קיימת עד זמן מה ואחר כך נתנה תורה אחרת, ומזה יראה שהיות משת רע"ה אדון הנביאים כולם הוא שורש כי הוא מתחייב למה שנאמר כבר מענין קיום התורה ' ואין צריך שנשתדל בראיה על שזאת התורה הנמצאת בידנו והיא תורת מרע"ה בציווי האל הוא שורש בדת הזה - ואולם שתחיית המתנים הוא שורש בדתנו זאת מבואר מדברי חכמי המשנה והתלמוד, וזה שהם אמרו בפ' חלק שאשר לא יודה בזה וזוה מן התורה הוא כופר ואין לו חלק לע"הב, אם כן אינו בכלל יתר ישראל, ואין זה בעבור מעשה רע אלא בעבור דת רע אם בן הוא שורש - וגם כן ענין המשיח הוא שורש לפחות משרשי הדת עתה, ואם אולי אינו שורש משרשי התורה וזה שכאשר אמר החכם ההוא הלל האחרון שאין משיח לישראל אמרו עליו החכמים המאמר הנאמר על מחללי ה' ועל העוסקים בספרי מינין, והוא אמרם שרא ליה מאריה להלל, נראה אם כן שהם חיו סוברים שאומר זה המאמר הוא כמין ואם כן הוא שורש בדת, והנה זאת היא חדרך היותר נכונה בלקיחת ביאור השרשים האלה ואל זר הדרך נטה רבי משה ז"ל - ואולם קצת מחסרי הפילוסופים המתפלספים אשר באומתנו חשבו לתופשו באלה כמשפט אנשי אומתנו כמעט על הרוב - ר"ל שבאשר יגיעו אל ידיעה מה ואם היא קטנה יחשבו לתפוש על ראשי התורה והחכמה וזאת היתה אחת מהסבות העצומות ברבוי המחלוקת בין אנשי אומתנו ' ותעזור לזה הקנאה והשנאה ובקשת הכבוד - אולם משכילי הדעת בעלי המדות החשובות יבינו אלה וידעו קלות ההשגות ההנה ולכן לא נאריך באלה, וזה השיעור מספיק בזה כפי טבע למוד זה המאמר -

ואולם השאלה השנית תובן על שני פנים ראשונה במוחלט, ר"ל אם נאמר כי להם ביאור אם לא, ושנית אם הונח שלהם ביאור אם ראוי שיונח על ספר, וכפי שני אלה הפנים נדבר בשאלה הזאת. ונאמר שדיני התורה ומשפטיה כלם או רובם יש להם ביאור ושלא יספיק הפשט כלל, וזה מבואר כשירד אדם אל פרטי המצות והדינים כאלו תאמר בסוכה ובתפלין והדומה לאלה ומזה יראה הכרח הלמוד התלמודי בדת ר"ל במשפטי הדת ודיניו - וזה כי בלמוד ההוא יתבארו הדברים המקובלים אשר אין בהם מחלוקת כלל ויתבארו המדות המקובלות שבהם התורה נדרשת אשר הם כאילו יסודות ומקומות להקשים הדיניים ואלה גם כן לא תפול בהם המחלוקת במוחלט, ר"ל שיאמר שאין לסמוך על המדות אבל תפול לפעמים בתנאיהם כאלו תאמר ' בכלל ופרט וכלל, כלל הראשון עיקר או כלל האחרון עיקר או דוקא כאשר התבאר זה בהחולץ ובמקומות אחרים ' ולפעמים תפול המחלוקת אם ראוי שנלמוד הדבר מכלל ופרט וכלל או מרובי ומיעוט ורובי והדומים לאלה, והדינים היוצאים מאלה נקראים דיני תורה כלומר שהם יוצאים מהפסוקים מכח המדות, ומ"מ אינם כתובים בתורה בביאור ואינם מקובלים בפרט ויקראו דברי סופרים ג"כ כלומר שהסופרים היוצאים מכח דברי תורה במדות ' ולפעמים יומת העובר בהם כאלו האמר האיש הבא על אשה שנתקדשה בכסף ודומה לזה, ומ"מ אינם מדרבנן כגון הגזירות והתקנות אשר הם כסייג ומשמרת לתורה - ובאלה העניינים כולם כפרו הצדוקים ויצאו מכלל הדת וכאילו הם מאסו בביאור והרבו באוורים וזה

או רובם לא ידעו דבר מזה, אבל רצו להמשך אהר הסברא, ואמרו בענין בעלת אוב כי אין ראוי שיאמנו הדברים כפשוטם כאשר לחם מכחישים מהשכל, ונמצא גדולי המפרשים לתלמוד לא ידעו דבר מזה אבל רצו להמשך אהר הסברא כאשר תראה דברי הראב"ד נגד רש"י בביאור המלך הקדוש, ואל תשיבנו מביאור הוצאת השם מן ויסע ויבא וכו' אשר כתב רש"י בפירושו כי אין מיוחס לתלמוד הקבלה ולא מיוחד להם לבד, ונמצא גם כן ר' יצחק ו' גיאת פנה לדרך ההתפלספות ורב סעדיה גאון רצה דרך ההתפלספות כפי דרכו, ולא נמצא בדברי התלמוד מאמר יורה בהכרח או קרוב להכרח על הדעות ההמה אשר למקובלים האלה, ונמצא הרמב"ם ז"ל אשר היה בקי מאד בכל דברי התלמוד לא נמצא כמהו לא ידע מאלה דבר, ורבים מאד זולתו. ויטענו מנגדי זאת הדעת כי אשר יאמרו אלה המתייחסים בקבלה שהמה דברי רש"י בן יאחי בספר הנקרא ספר הזהר אינו אמת, וזה יראה מפנים רבים: ראשון שלו חברו רש"י היו מזכירין ממנו אי זו ברייתא או אי זו אגדה בתלמוד כאשר יעשו מספרי ומשאר הבורים תלמודיים וזה לא ימצא, ויטענו עוד ששמות האנשים ההמה אשר הוזכרו בספר ההוא היו אחר רשבי שנים רבות כידוע וה לאשר ראה שמוה האנשים ההס וראה גם כן בתלמוד ואם כן לא יתכן כלל שיהיה מחבר הספר הזה ר' שמעון בן יאחי. ויטענו עוד כי הספר ההוא לא התפרסם באומתנו כי אס קרוב לג' מאות שנה . ויטענו עוד שלו היה ר' שמעון אב המקובלים וידוע סודות הדינים ורמזיהם בדרך אמתי היה ראוי שיהיה הלכה כמותו ואין הדבר כן, ועוד כי אנחנו נראה פעמים רבים יאמרו המקובלים שכפי הרמזו ראוי שיהיה הדין כן ומי נראה הפוסקים וגדולי התלמוד יפסקו להפך. ויטענו עוד כי הדבר המקובל אין ראוי שתמצא בו המחלוקת ואנחנו נמצא מחלוקת רבה בין אלה המקובלים בשרשי התורה היותר גדולים, וזה כי יש מהם מי שאמר כי העשר ספירות הם האלהות בעצמו ושאיין הנה עלה יותר גדולה כלל, וזאת הדעת היא כפירה בדת וכ"ש כפי המפורסם אצל כלל חכמי ישראל ויתר העם, אלא אם אולי ירצו לומר שהם ענינים או תוארים מה נמצאים באל, אם בבחינת השכל ואם באופן אחר, וזה רחוק משדשיהם ומדבריהם באילה הספירות, ויאמרו גם כן שתפלותינו כלם רומזים על עלה ולא לה נכוין, ויש מהם טי שאמר שהנה עלה עליונה על אלה ויקראוה אין סוף, ואלה כאשר יובנו דבריהם כראוי לא יהיה מחלוקת רבה ביניהם ובין המפורסם אצל העם כלו מענין האל, ואם כן איך נאמר שהדברים האלה קבלה? ואל תשיבני מהמחלוקת הנמצאת בין חכמי התלמוד כי כאשר תבין היטב מה שנאמר בענין התלמוד בזה המאמר ומה שאמרו גדול המעלה רבי משה ז"ל בדבריו לא יקרה מזה ספק. ואתה כבר ידעת ממה שנאמר כבר כי הדברים אשר לא יקבלו האמות כ"א מצד הפרסום כאשר תקרה מחלוקת בפרסום הדברים ההם וכ"ש בין האנשים גדולי הפרסום לא יתכן האמות בהם כלל, ואם כן אחר שאין לנו בשום פנים פרסום בלתי מחלוקת למה נכריח עצמנו ללכת בזו הדרך? וכ"ש כאשר נמצא רוב הדברים ההם בלתי מסכימים כלל למה שהתבאר בהקש השכלי ואבל רובם נאותים לדברי קרומי הפילוסופים אשר התבאר בטולם אצל היודעים ' ואשר ראה דברי קדומי הפילוסופים וגם כן קצת דברי אפלטוניים ודברי אלה ידע שהאמת כן, וכבר דברתי מזה במקום אחר ולכן הפעם לא אחפוץ לדרוך זאת הדרך.

כי כאשר לא תונח הסכמה מה בביאור אבל יפורש כרצון איש ואיש ירבו הבאורים בלי ספק, והנה זאת העדה הרעה תפריד הנקבעים אחר שאין מבוא להסכמה ביניהם, כ"ש שלא תקבץ הנפרדים כאשר אמר רבי משה ז"ל ואין הפק שראשי הכתות האלו רצו לצאת מכלל הדת לטעותם בכונת אנטיגנוס אלא שפחדו מן ההמון והמציאו דרך לפרוק עול התורה מעל צוארם מבלי שיגיעם הזיק מבני אדם, וזה כי כאשר יהיו הביאורים כרצון איש ואיש ימצא כל כל אחד מהם ביאור יסכים לכל מה שירצהו, כאשר אמר כל זה הרמב"ם ז"ל - ונאמר מזה בפרקי ר' נתן. ואיך יתכן שיהיו דיני התורה ומשפטיה בלי ביאור והסכמה ואנחנו נראה כי אפילו דברי אחד מן האנשים יקבלו ביאורים רבים מתחלפים כ"ש דברי הנביאים אשר הם יותר סתומים. ואם יאמר אומר כי כאשר הונח ענין התלמוד כאשר הוא ירבו יותר הביאורים והמחלקאות וזה מבואר מדברי התלמוד בעצמו בביאור המשנה ומדברי המפרשים דברי התלמוד כי לתם שיטות מתחלפות כל אחד מהם יבאר כפי רצונו וכאלו לא תשאר הנה הסכמה כלל בענין הדינים, התשובה בזה כי זה איננו בסבת הלמוד התלמודי. ואמנם בסבת כתיבתו על ספר ולכן לולי ההכרח מצד השכחה לא נכתבה המשנה והתלמוד ולכן נקרא תורה שבע"פ, ומזה יתבאר שהביאור במשפטים התוריים לולי ההכרח לא היח ראוי להכתב על ספר אבל כאשר היתה נופלת המחלוקת בדבר מה חיה נחתך הדין ע"פ חכמי ישראל וע"פ הסכמת בית דין הגדול הבקיאים בהקשיס הדיניים ובהוצאת הדינים, ואמנם עתה להיותנו מפורזים לא תפול בדבר הסכמה כי אם בקושי גדול, ואם כן העדר ההסכמה ורוב הביאורים לא יקרו מצד הלמוד התלמודי אבל מפני הדברים אשר מוחץ כאשר אמרנו, ואין ספק שאלה יפסידו כונת התורה, ובלא ספק דיני כל אומה ולשון ראוי שיתבארו ע"פ חכמי האומה ההיא הבקיאים בדינים והיודעים עניני הנמוסים אשר בדת ההיא - וזולת הענינים אשר אמרנו ימצא המחלוקת בין חכמי המשנה והתלמוד בהבנת קצת פשטי הפסוקים אשר מהם הוציאו קצת מהדינים, והיא מחלוקת תלויה בדברי הכתוב ובדקדוקיו כאשר נחלוק עתה לפעמים יקשה להכריע אחת מהדעות ואין מבוא לקבלה בענין הזה ' ואשר יאמר כי זה קבלה ג"כ או לא עיין היטב בתלמוד באופן המחלקאות ההם או הוא פתי או מתעקש, אבל מ"מ נאמר שכל אלה היו בכח במה שנאמר למשה מסניי אם בכתב ואם בע"פ זולתי התקנות והגזירות אשר תם בכח רחוק מאד במה שנאמר למשה כאשר אמרו היכן ציונו מלאו דלא תסור, והענינים הבלתי אמתיים אי זה ענינים הם לא נאמר בהם שהיו בכח, ואין רחוק שבקצת עניני הדינים היתה קבלה מה ונשכחה, אבל כאשר נשכחה הקבלה בהם ונפלה בהם המחלוקת נכנסו או כעניני המדות או בסברת חכמי הדורות כסברת חכמי הדורות - ואולם הדבור בשאר ענפי התורה אשר אינם דינים נפלה התחלפות רב בין אנשי אומתנו, וזה כי הנה כת אשר יחשבו אנשיה שכל דברי התורה בכללם ואותיותיהם להם רמזים וענינים נעלמים זולתי לאנשי הכת ההיא, ואנשי הכת הזאת ייחסו אלה הדברים לקבלה ויפליגו לדבר על מי שיחשוב לחלוק אתם בבאורים ובדעותם וכת רוב מהנמשכים אחרי דברי התלמוד וכן גם כן בעלי הפשט וכת המתפלספים מאנשי אומתנו יתאמצו נגד אלה, והאחרונים יטענו עליהם כי אנחנו נמצא כל הגאונים או רובם לא הלכו בדרך ההיא ואמנם דבריהם בלתי מסכימים אתם ' הנה תמצא הגאונים כולם

ואולם המתפלספים מאנשי אומתנו רחקו רבים מהם מדרך התורה וכונתה כפי מה שאחשוב, וזה כי הם וזשבו לשנות כל פשטי הפסוקים אשר ברוב הענפים ובספורי התורה וכאילו רצו ליפות דברי תורה ולהשיבם אל עניני ההקש השכלי ולא עלה זה בידם, וזה כי עכ"פ אנחנו נודה בפלאים בלתי ספק והן שיונחו כפי פשט התורה או כאשר יפרשו הם נצטרך להודות בפלאים, ואס כן למה נשנה פשט הכתוב? ואחשוב שאין ראוי לעשות כן כלל אלא אולי בדברים הסותרים עצמם כפי פשטם, ובוה מדרגות רבות, יש מהם שלא תודע שתירתם כי אם למשכילים ויש מהם אולי שתירת עצמם כפי פשטם כמעט מפורסם אצל הכל, משל הראשון שנאמר שהמלאך אשר יונח פשוט מכל גשם ומתארי הגשם יושג בחוש כאשר נשיג הגשמים, משל השני ענין הנחש כי כשנניחנו ב"ח בלתי מדבר ויהיה מדבר עם שארו כפי טבעו, הוא דבר סותר עצמו, ולכן בזה הסכימו כמעט כל המפרשים שאינו כפשוטו בכל הפנים ויעורם פשט הפסוק אחר שלא מצאנו בקללת הנחש שיסולק הדבור ממנו ואגדות רבות עוזרות לזה, ועוד לא נאמר לרוח ממללא אלא באדם, ואולם באופן הראשון נפלה מחלוקת בין הכתוב כי כת המקובלים יאמרו שזה אפשר כפשוטו והכינו לזה מלבוש מה יתלבשו המלאכים כאשר יראו לחוש בני אדם, וכת המתפלספים יאמרו בזה מאד, ולכן יאמרו כי הענינים האלה במראה הנבואה או בחלום, ואנחנו נאמר כי יראה שלא הניחו המקובלים המלבוש הזה אלא מפני שהיה נמנע אצלם הראות המלאך לחוש בלתי מלבוש ואם כן הודו לדברי המתפלספים ואז תשוב השאלה במלבוש ותקשה התשובה - ובאלה הדברים גדלה המחלוקת באומתנו מאד, אנשי זאת הכת יאמרו על הכת האחרת שהם כופרים ומגלים פנים בתורה וישאו קולם אצל ההמון בבהלות עצומות, וכת המתפלספים יאמרו על אלה שהם פתאים וסבלים ומכבי אור התורה ורבתה השנאה בין אנשי שתי הכתות וכ"ש בין סכלי שתי תכתות עד ששבה התורה כמעט לתורות רבות.

ואמנם אנחנו כנבוכים בענינים האלה וכ"ש להחליט המשפט בדברים האלה ולפסוק על פרטי הענפים אי זה ראוי שיפורש ואי זה לא, ואשר ידע הדברים המפורסמים באומתנו ידע אי זה מהדברים ראוי שיונח ביאורו על ספר מבלתי שיקרה מזה הפסד לכלל אנשי הדת כלל, וראוי לחשובים מאנשי הדת לעיין מאד בדברים האלה ולחשוב שכלם, ולכן רחקה דרכי מדרכי רבים מהמתפלספים מאומתנו אשר שנו כונות התורה והחכמה וערבו שני הלמודים התורני והעיוני יחד והדרך הכולל והדרך המיוחד וכאילו הם אמצעיים בין המדברים מאנשי הדת ובין הפילוסופים, והאמצעי לא יצדק עליו אחד מהקצוות במוחלט, ולכן אלה האנשים אינם לא מבעלי התורה ולא מבעלי החכמה. ואחשוב שאשר הביאם לזה היה שנאת הכתות האחרות וביאוריהם אשר מאנשי דתנו ומנהג מתפלספים יתר האומות בדתותיהם, ואיך שיהיה ראוי לדונם באופן מה לכף זכות, כי נראה שלא היתה כונתם בזה אלא להגדיל התורה ולפארה בעיני החכמים ומאבתם אותה דרכו הדרך הזאת, וכ"ש שדבריהם באלו קרובים יותר אל הלמוד השכלי ובוה יניחו מקום לשכל ולא יסלקוהו כאשר יעשו קצת מאנשי יתר הכחות -

לשון הבאי, ואולם ענין האגדות אשר בתלמוד ובמדרשים אשר לבעלי המשנה והתלמוד נמצא בהם דעות רבות, כת תאמינם לפי פשוטם כלם, וכת תרחיק האגדות הרחוקות כפי פשטם ותלעיג עליהם, וכת תפרש אותם אשר פשוטם רחוק ותצדיק דברי החכמים, ואלה הכתות התגברו קצתם על קצתם וכל אחת מהן תקרא את המתנגדת אליה בשם סכל או כופר, וכל זה קרה לנו להעדר החכמים וההסכמה באומתנו, כי נראה שהוא כסגולה לאומתנו העדר ההסכמה וההתגברות קצתנו על קצתנו, ואבל יתחלפו בזה ברוב או במעט בהתחלף טבע הארצות ואוירם ' ואולי קרה זה לנו לחשבנו עצמנו בני מלכים, אבל האמת כאשר אמרתי בהקדמת המאמר הזה שבהעדר הממלכה יעדר הסדר מבני אדם, וכ"ש כאשר יהיו חסרים מהשלמות אשר יתכן בכל מלאכה ומהשלמות האמתי ויאבדו ההתגברות והנצוח, ולכן אמרתי בלבי לבלתי ארבר בענינים האלה בביאור ראוי אבל נעוור החכמים התעוררות מספיק להם, וכל זה לאהבתנו דברי תורתנו וחכמינו ואנשי אומתנו, ואומר כי התלמוד נחלק לבי חלקים, חלק בהודעת הדינים בלם, וחלק במדרשות ואגדות. והחלק הראשון אין ספק אצל כל בעל דת מאנשי אומתנו שאין ראוי לחלוק עליו כלל כאשר כבר נאמר, אולם החלק השני הוא אשר יתכן לפעמים שלא נסכים בו ולא יקרה בזה חטא, וזה כי התורה לא חייבתנו לשמוע לחכמים אלא בעניני הדינים אשר בהם מעשה או בעניני שרשי האמונה המוסכמים מהם, אם בענין הדינים מבואר באמרה התורה על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, ואולם בשרשי הדת המוסכמים מהם מבואר גם כן שראוי להיות הענין כמו שאמרנו, כי הם היו ראשי האומה וחכמיה אשר ידעו עניני הדת ושרשיה, ואולם החלק האחר והם הדברים אשר אמרום על צד הסברא לא כמורי התורה לא נחויב בלי ספק להאמינם כאשר יראה לנו היותם חולקים על האמת, ולא יהיו החכמים גדולים מהנביאים בדבר הזה, וזה כי לו אמר הנביא דבר מה לא מצד היותו נביא אבל מצד היותו איש פלוני או הכם פלוני ונראה לנו בלתי נכון לא נחויב להאמינו ולכן האיש הגדול דבי' משה כתב בביאור המשנה כי בדברים שאין בהם מחלוקת ואינם בעניני הדינים אין ראוי לפסוק הלכה כדברי פלוני או כדברי פלוני, ויסייענו בזה מה שנמצא בע"ז בלתי מחלוקת תאנא דבי אליהו שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים משיח, וכאשר לא נתאמתה בעונותינו נודע שאין הענין כן כאשר גם כן נאמר שם וכאלה רבות ואשר יחפוץ להתעקש בזה לא נחלוק אתו, אבל מ"מ אין ראוי לבזות את האומרים ההמה כי הם ראשי העם ושופטיו וכאלו הם השלימו התורה והמבזה אותם ראוי שיהיה בכלל האפקורוסים מבזי החכמים, ואשר אחשבהו אני בענין האגדות הוא שקצתם כפשטם וקצתם יקבלו הביאור כמנהג הראשונים אשר היו מדברים על דרך חדה ומשל, ואשר יקבלו הביאור קצתם ראוי שיונח ביאורם על ספר והם הדברים אשר לא יקרה מביאורם הפסד כלל ' וקצתם אין ראוי שיונח ביאורם על ספר והם אשר נפחד פן יקרה הפסד מביאורם וכ"ש שאין ראוי לעשות זה אצל ההמון, ואל יפלא אדם באמרי פעמים רבות ההמון וכאילו יחשב כי הברלתי באמונה ההמון מהיחידים כי כבר ארז"ל אין מגלין סתרי תורה וכו', וכ"ש שכאשר נגיד אלה העמוקות כאשר המה על אמתתם להמון לא יועיל להם כי לא יבינום אבל נויקם מאד ונחליף דברי הלמוד הכולל בדברי הלמוד המיוחד, וגם כן נאמר כי אפילו אם

לעבודת האל באופן נאות לעם ואשר הם לקיים בם הדעות האמתיות כאשר יתכן לכלל העם ולהרהיקנו מהדעות הכוזבות והמעשיים הרעים והמשפטים המשותפים בהברת בני אדם ובקבוצים וסדר מאכלם ושאר עניניהם - ואמנם האיש הגדול רבינו משה הוסיף באלה ואמר כי ימצאו קצת גם כן להרחיק המעשיים והעבודות הרעות אשר לאנשי הדת ההיא הרעה אשר היחה מפורסמת בזמן מרע"ה, ואנחנו כאשר נעיין בדברי התורה ובדברי אנשי הדת ההיא כאשר ספר רבי משה נדע בהכרח שהאמת אתו, ואלה הענינים יובילונו אל ההצלחה האמתית ויצילונו מן הצער והעונש חמוגע לדעים באמת -

ואולם שילקחו הטעמים מהדברים האלה מבואר, וזה כי התורה לא נתנה למלאכי השרת וגם כן לא נפעל אנחנו בה בעליונים ולא נשנם כי העליונים פועלים בנו ולא מתפעלים מאתנו והמה ינהיגו העולם השפל בכח האל ולא יתנהגו מהשפלים, ומי האיש אשר יחשוב כאשר יסתכל היטב במה שיאמר ויפשיט מעליו הדמיונות אשר שמע שהעליונים לא יתקנו כי אם במעשי בני אדם, והנה אנחנו בני האדם לא נוכל לתקן עצמנו ואיך נוכל לתקן העליונים ומה התקון ההוא אשר נפעל בו, ואשר יאמרו קצת בני אדם בזה הוא דמיון נפסד בלתי ענין מוא לנפש, ומי יתן ואדע אם יתכן שיגיע בם שום ענין או תכונה או איכות מאתנו בחשבנו אנחנו בם או בשנפעול פעולותינו ומה יגיע מאתנו שבו נהיה אנו מנהיגיהם, ואולם מה שיחשוב בזה האיש המכב בעל הדת הוא שאנחנו כשנתקן עצמנו ונשתנה אל הטוב יגיענו טוב מהאל והשנוי לא יבא בי אם מצד המקבלים, גם לא יתכן שיאמר שבם נוריד הרוחניות כמשפט בעלי הצורות והטלסם, כי כאשר נעיין בדברי התורה נמצאם חולקים על זה מאד והם מדרכי עובדי ע"ז, וגם כן אי אפשר שנאמר שהטעמים ההמה הם רמזים וענינים כמעט לא יובנו לבני אדם כאשר התבאר זה כלו במה שאמרנו שלמצות טעמים ידועים או אפשריים שיודעו לנו, וזה כי לא יתבאר מהראיות ההמה לבד שלמצות טעמים אפשר ידעתם, ואמנם יתבאר מהם גם כן שהטעמים ההמה לקוחים מהענינים אשר אמרנו ד"ל שהם אם לקיום דעת אמתית ולהרחקת דעת כוזב ואם למעשה טוב, וזה יראה כי בחפשנו הטעמים אשר נתנה התורה במצות רבות נמצאם הולכים על זה הדרך, וזה באמת כמבואר בעצמו כאשר יסתכל האדם היטב בדברי התורה ובמה שנאמר -

וידענו בלי ספק שקצת מאנשי אומתנו ישאו קולם עלינו בקולות נוראות ובכחלה נפלאה ויתארונו בזה שאנחנו חולקים על דברי התורה והחכמים ח"ו, ואנחנו נדע היטב שרחקו מהאמת והם כמשני תורה וכונותיה הנכבדות והטובות באמת, ואנחנו נמשכנו בזה אחר עקבות גדולי תורתנו אשר עיינו היטב בדברי התורה והנביאים ובדברי חכמי המשנה והתלמוד אשר מימיהם אנו שותים, ואין ספק שלו מצאנו בדברי חכמים הראשונים ענין יורה בהכרח או קרוב להכרח על מה שיאמרו אלה בדעותיהם הרחוקות מהבנת השכל האנושי היינו חושדים שכלנו והיינו נמשכים אחר עקבותיהם - וראוי שתדע מ"מ כ* קצת המצות והם אשר יקראו חקים אולי טעמיהם בלתי ידועים לנו או תקשה ידיעתם אצלנו, ואולי יתכן ידיעתם לשקועים בעניני הדת לבד לא לזולתם, גם ראוי שתדע כי אחת מכונות תורתנו הגדולות היא חמשה לא האמונה והכונה לבד/ וזה דבר לא יחלוק עליו

נמצא בם הראות ורב שהם כפשטם ושהם נמנעים כפי פשטם ראוי לנו להפציר עצמנו לבאר דבריהם באופן יסכימו לאמת, ואם על הקטן שבאנשים צונונו רז"ל הוי דן את כל האדם לכף זכות איך לא נבין אנחנו דבריהם שהם ראשי האומה באופן נאות ונדינים לכף זכות? וכ"ש שימצאו בדבריהם הנה והנה ענינים מורים על חכמתם, וגם כן כאשר אמרנו דרכי הקודמים כלם בלמוד היה זאת הדרך בהיות כונתם שלא יבינו דבריהם בעמוקות ההמה כי אם הראויים להם. ואולם עם האנשים בשתוף אשר יאמינו כי דבריהם כפי פשטם אין ראוי לדבר ולא לחלוק כי אחרי היותם בתבליית הסכלות ופתי יאמין לכל דבר לא יקבלו שום סברא ולא תועיל אתם המחלוקת והם באמת באשר אמר רבי משה כמכבדי ההבמים בעיניהם והמה מבזים אותם תכלית הבזוי ולכן נעזבם ולא נאריך הדבור בם -

ואולם אם למצות התולה טעמים וסבות ידועות לצו או אפשר שיודעו אם לא, ואמרת ידועות לנו וכו' כי לא אהשוב שימצא שכל אנושי אם לא יהיה שוטח שיאמין כי אין להם טעם כלל, כי מי האיש אשר יחשוב שצווי ה' יהיה לריק ולבטלה כמעשה השוטים אשר יפעלו מבלתי תכלית לפעלם, ואם להם טעמים ידועים או אפשריים שיודעו לנו אי זה הדרך והמקומות אשר מהם נלך אל ידיעת הסבות והטעמים ההם, ואם נדעם האם ראוי שנכתבם על ספר אם לא, נדבר באלה עתה - ונאמר כי כאשר הידיעה השלמה בדבר אשר לו סבה היא שנדעהו בסבתו, כן המעשה אשר לו תכלית נפעלהו בשלמותו, כאשר נדע התכלית והטעם, ולכן יהוייב שתהיה אפשרית אצלנו ידיעת התכליות והטעמים במצות, ועוד אנחנו נראה התורה תאמר בשבח המצות ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה ' ובמה יודע זה אם לא תתכן ידיעת טעמי המצות? ועוד משפט החלק והכל שוים, ואנחנו נראה התורה תשתדל לתת טעמים בקצת המצות וזה במצות שבת שנתנה בה התורה שני טעמים, א' מהם להודיע שהנמצאים כלם זולת הראשון עלולים מהראשון ושאנם נמצאים במקרה או בעצמם בלתי סבה פועלת, והאחר להודיענו ענין יציאת מצרים אשר בה יורע מענין ההשגחה ושרשים אחרים, ונראה טעם רוב המצות אשר הונחו במשפטים ובמצות המלך, ונראה החכמים הראשונים ישתדלו לתת טעם קרוב למצוה ולכן יאמרו בכתובות מפני מה אסרה תורה שוחד נתנו הסבה הקרובה בשיאמרו שהדין נעשה בה כקרוב לעצמו והסבה אשר נתן התורה כי השוחד יעור עיני חכמים וכו' איננה היא הסבה הקרובה - ובכלל כשתדקק בתורה ובדברי חכמים תמצא כמעט טעם רוב המצות. א"כ משפט כולם ראוי שיהיה ככה, והאריכות בזה מותר כי הוא כמבואר בעצמו מדברי הורה. ואולם. הדרך אשר בה נלך בטעמים האלה אינה ידועה בעצמה אבל תצטרך לביאור ולכן נאמר כי הדרך הזאת תלקח מהכונה הכוללת אשר לתורה, ואין ספק שכונתה היא להיישיר בני אדם אל הטוב האמתית כפי מה שאפשר להם, וזה אם בדעות ואם במעשים. ורצוני במעשים מה שיכללו המדות הטובות והמעשים הטובים אשר בם יהיה האדם טוב בעצמו ועם בני ביתו ועם בני המדינה כלם, ואל תפלא מאמרי חמדות כי נראה היטב שמרה מה מהמדות הרעות תפסיד האדם ונפשו וגופו. וכ"ש שהעדר ההסכמה והסדר יפסיד הקבוץ המדיני והעבודות המיוחדות

יספיק לחכם המבין מדעתו, וזה הדרך להשתרר במחלוקת ולקנות בו שם אצל ההמוני אנו לא נקפיד בזה, והאמת גם כן עד לעצמו - ולולי הפרסום אשר לאנשי אומתנו לדבר בדברים האלה וענין אנשי זמננו לא היינו נכנסים לכתוב זה השיעור המעט אשר כהבנוהו, ובלי ספק האיש החכם אשר לא יתעורר ממה שאמרנוהו באלה ההתחלות לא יספיקו לו משא עשרת אלפים גמלים ספרים והדבור אתו יהיה מותר - וקראתי המאמר הזה בחינת הדת, והשלמתיו י"ח לטבת שנת הרנ"א, ומהאל יתברך המדריך לנכונה אשאל העוזר בהצלחה ובחיים האנושיים :

ת ת

מכתב הר"ר שאול ז"ל

מי כעס ישראל זרע ישרון גוי אחד בהגגת תורתו האלהית עם חכם ונבון בהגגת דרכי הנימוס הוא התורני מפורח ומעולה בנתינת ההלכה מורשה לקהילה יעקב אלהי הוא באופן הלמוד אשר יעשה בו כי כולל ומאסף לכל עם ה' קטן וגדול גם הוא, מי יאמר זכיתי לצב' התורה וכונתיה העלמיות בצבור לו ביאורים קרובים אליו כי הנה רחוקי הרמזים כת הפשט אמריה תאמר אספתי רוח הפשט בפסוקי התורה דבר דבור על אופניו בחפני זה מאמרות הדקדוק וחכמת הלשון הגותיים למקרא הכנה בצורה באמרות טהורות ולשון למודים ' ועוד זאת מדברת על לבה והנה כת הרמזים וסודות דרכי המקובלים לפניו פני להבים פני אנשיה מראיהם כלפידים וקולס כקול המון ישרקו לפשטים וליהר אנשי הכתות זולתם יניעו ראשם בהפלגת הסודות החמודות אשר אחס הביתה בית ועד לספירות לבדות נסתרות ורמזים לא שערס אבות הקבלה האמתית המה הקודמים מנהיגי האומה במשפטים ותורות אמת המה יודעי המשנה וההלמוד בקיאים במקרא וסבאל / כת זו באמת לא נודע לרסם המתוארת קבלה חדשים המה ומקורב צאו בהפלאות מועלות. רמזיהם דת האלהית ושרשיה ובלמותם להעלות הדת אל רוחניות שאין מחשבת אדם נאחזת בה מתארים מגשמים שרפים וארצילים וחיות הקדש / הנה באמת עם כל זה לא יעזרם הגשם כי הלבניקום הבגדים הארוכים וזוה אלכס אפשרות היות המלאך כל העם רואים / זאת הכת המתעשרת תביע על כוונה התורה ושרשיה בזה האופן תקרב ההרחקות העלומות אשר דלעותם מהזרות ומלואת אבן ישראל בהקש השכלי חסיע / מי אלה לישראל ביום בוחרי ההתפלספות גם כן לבאר לנו שרשי התורה בהאמתה בלתי מיוחדת בלמודה הכולל והמסותף יען וזיען ארהבי ההגלה בין אנשי המון הדת המה מחפשים והם עם זה לנפש הדת ואופן למודה יארוצו יאפוו הפסדים עלומים בסודם אל תבא הכונה התורנית בנפשם / מי זה האיש ירא אלהים מחזיק בתומת הקבלה האמתית מסורה למשה מסיני עד ראשי אלפי ישראל חכמי המשנה וההלמוד וסר מרוע הביאורים המפסידים חק החכמה והדת יורנו לדרך ישרה שהיא תפארת לעושה נאומה מאד לשרשי הדת ואופן ההתלמדות המורגל בם בלתי מעמיק מאד בהתפלספות זרות פן יקרה ההפסד מדבריו ואם היה במקרה בחקי האלהים ותורתיו שחיים זו שמעתי בלתי עוזב גם כן יושר הסביר המוטבעת בטבע אדם סבירי בעל השכל כל עוד נשמת ההלך ובריאות האור הגקי בו פן נהיה לבזו בעיני כל חכם אשר חזו בנו שזה גם כן בלתי מרובה לכונת הדת ונותנה אמר יתעלה ואמרו רק עם חכם ונבון / אולם אני אדרוש שזה ההשכל וזאת הסביר מן היושר התורני ומחק החכמה היוחס מיוחדים לכל נושא ונושא דרכי הביאור וההבנה לאוני בלתי הולך על כל למוד והנהגה אופן אחד מהלמוד / למה שהשכל הזה ישר לא בגבורה התפרדה לנת מהחכמה יחפץ בתכלית ולא גם כן צדוקי

בעל דת או איש מאנשי החכמה - ואלה האנשים הרעים הנמצאים באומתנו מהחשובים להתפלסף ואם הם באמת דחוקים מהתורה והחכמה אשר לא יחפצו לעשות מצות תורתנו וקצתם ילעיגו בגו ויאמרו שתספיק הבונה הם בכלל הכופרים ומחריבי התורה, ורחקה דרכם באמת מדרך התורה ומדרך החכמים באמת השקועים בחכמות, וכ"ש שכאשר לא נעשה המעשה תפסד גם הכונה כאשר אמרו חכמים שקרה לשלמה ע"ה ודומה לזה באופן מה לר' ישמעאל בשבת, ומי האיש הרע אשר ראת זה ויסמוך על דעתו הנקלה לבטל המעשה המשותף לכל ולהחריב כונת התורה אשר כיונה ליישרנו בדעות ובמעשים, והתורה אמרה ושמרתם ועשיתם, ונאמר שכל טוב לכל עושיהם ' ואמרו חכמים ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם, ואמרו התלמוד מביא לידי מעשה, ולכן ראוי להרחיק מעלינו מאד ' ולפעמים יביא הצורך להמיתם כפי דיני התורה או בהוראת שעה אם לא ישובו מדרכם הרעה, וראוי לעיין אם נאמין בתשובת הרעים האלה אחרי שידענו שדעותם בשרשי התורה רעות והיו מעשיהם כנגד רצון התורה המישרת אותנו כלנו, ולא יעשו זה אלא החסרים, אשר הם רחוקים מהחכמה אלא ששמעו אולי או ראו ענין מה מאשר דברו קצת ממחברי אומתנו או זולתם ולא למדו החכמה וזיקו לבני אדם ולקבוצם, וכ"ש אם יקרה שיהיו בעלי תכונות רעות וגדולי הנפש, ובעבור אלה הרעים מכלי התורה והחכמה שבה החכמה למום על בעליה, כי פתאי ההמוני אשר לא ידעו מי חכם באמת ומי אינו כאשר ראו את הרעים האלה יחסו זה לחכמות עד שילעיגו על החכמים באמת הטובים, ויחשבו הפתאים ההם סכלותם למעלה וחסרונם לחשיבות ' ולכן יזיקו אלה בזה לאנשי החכמה הטובים יותר מאשר יזיקום שונאי החכמה -

ואולם אם ראוי לבאר על ספר טעמי המצות אם לא, ימצא לכל צד מאלה פנים מה, וזה כי אנתנו נראה התורה והחכמים יכתבו הטעמים במצות רבות כאשר כבר נאמר, אם כן ראוי לנו גם כן לדרוך זאת הדרך, ויראה הפך זה, וזה כי התורה העלימה טעמי מצות רבות, וגם המצות אשר ביארה טעמם נכשלו בם בני אדם לסבת באור הטעמים כאשר נאמר בשלמה, אם בן אין ראוי לבאר הטעמים על ספר - ואנתנו נאמר כי המצות אשר לא יקרה מביאור טעמם היזק בדעות ובמעשים כלל אם לא ע"צ המקרה הרחוק הם אשר יתכן שיתבאר טעמם על ספר - ונאמר שנית שהטעמים ההם אשר נמצא בם אין ראוי שנחליט המאמר שאין טעמים זולתם כי שבעים פנים לתורה ואולי התורה תכוין לטעמים אחרים רבים, וראוי לכל משכיל לחשוך שכלו בזה כי לא יקל עלינו דעת מחשבות האל ורצונו אשר הגיע לנביאיו, ולו היו משערים בני אדם בזה לא היו באים לכלל שגגה - שלישיית נאמר שקצת מטעמי התורה אין ראוי לבארם כלל על ספר כי בלי ספק יקרה מביאורם לאשר אין בטבעם לדעת האמת ולפעול הטוב היזק רב ויהיה אולי סבה לשנות כונת התורה. ואולם איזה מהמצות הם אשר יתכן ביאור טעמם על ספר ואיזה לא הוא ממה שיקשה מאד, ואמנם זה ישוב אל בחינת החכמים המעמיקים אשר אולי ימצאו בכל דור והמה יבחנו המפורסם בזמנם ומדריגת אנשי זמנם ואם הם מהראויים לגלות להם אם לא, ומי"מ היותר נכון בכונות התורה הוא שלא יכתבו על ספר כי אם מעט מועד כאשר כבר אמרנו - ואלה העניינים בלי ספק הם מכלל סתרי תורה אשר ראוי להעלימם זולתי מהראויים להם ע"צ הרמז פה אל פה ' וזה

איך מתפלסף בשרשיה ארץ צרגלים נותן את פי התפלספותו לחטיא הכונה התוריית במוחלט יראה / מי ימלל גבורות דעות משותפות ברורות אכל חכם בעל השכל מעיין בזאת הדת המפוארת יביע / מי יסקה מים קרים נפש עיפה מזוהלת ונבוכה מספקות חזקות אשר לאנשי הכחות הללו מזר בית לחם לבב אנוש משולל מענייני ההתפלספיות המעיקות דרך אמונה נעדר משכלו הזיית דברי הכת המעשקת וזה בלמוד השותף כולל ונאות לכל העם הגמלאים שזשנת האמנת הדת המופשטת מבגדי אלה הכחות הבוגדה אשה אל אחותה לזשנות הגטייה מכונות התורה / והלבש אותנו מחלצות מעולות בהתחלות לקוחות מקדמונינו ז"ל הבקיאים במשפטי התורה והמורה העורכים לפנינו שלחן המשנה והתלמוד שש המערכות / ושם גם כן שכל מה בצחינת הדתות אי זו מהם תכשר בקניית ההלכה כפי הגושא התוריית ויתר המלככות הגוטות מסברת התורה אשר לא כדת והחכמה אותן יחרים / מי גבר חכם ישיכל פיהו בסברא נכונה בזה ועלה נבחרת יבחר דרכי העיון בקאת השרשים התוריים על גד ההטבה והתועלת ושז ראש בצחינה נכונה על ביאור קאת דברי חכמינו הגחשז בס זרות מה כמלך בגדוד הכחות הדוכרות בס ישכון / יורה עלה בלקיחת ההתחלות בביאור טעמי המרות יבין שמועה ראשונה בהרחקת דעות אנשי הכת המתעשרת במוחלט כי אין ענין לאשר ידמו בטעמי המרות הוך לשכל / על כן שומר נפש כונת התורה והחכמה ירחק מהם / יתן שנית למכה קאת השרשים התוריים בביאוריו הגפסדים לחי ישצע בהרפת סכלותו מהערמה והתחבולה הנרצית בדת אולי יטוה הדך המשותף לכל כאשר יאות לידע ייחוד החכמה לעלמה והתחלפות הלמודים הגעשים בדברים מתחלפים והוא עם זה בעל דת ותורה בקי בפקודיה וחקיה הישרים / מי מקדושים מביני התורה וכונותיה ארוז מן החכמה ברשות משוער עד אשר לא יאמר או לא תיחם עליו הסכלות כפתי מאמין ולבו בזה בהבנה מה כל עמו / יפנה אל זה החבור היקר יביט אליו בעין האהבה והחשק יסקיף אם יוכל בדבריו עלות וכללים סדרים מעולים זו יחזה / למודו למוד משותף בהקדמות לקומות מהמפורסם לחולי בעלי ההתפלספות רופא ובשם נוטל קיסם מבין עיני יתר דרכי הכחות הגוטות בחוליים למות ואין מזור להם נותן מטה עוז ומקל תפארה לזאת התורה אשר שם משה / מי הוא זה ואי זה הוא אשר ממנו יתד לתורה שכתב ושבע"פ תקועה במקום נאמן הולך את הכמים מעמיקים בדרושי החכמה האמתית ממנו פנה בדרושים האלו התוריים מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן / הלוא זה איש אמונים תפארת אדם משלומי אמוני ישראל הסוכך בכנפי השגתו אל קדשי

נאום היציער ביוצקי מים טהורים

על ידי אדונינו מוהר"ר אליה איש

האלהים שזתה בעמא דבריו הטובים

עם ה' זעם אנשים ♦ שאול כהן בן

לא"א הנב"ר משה כהן אשכנזי ז"ל

